

розвитку уяви, дивергентного та асоціативного мислення дітей. Робота з казковими текстами сприяє активізації творчої інтерпретації змісту, розвитку мовленнєвої творчості, формуванню здатності до моделювання нових сюжетних ситуацій і пошуку оригінальних способів розв'язання проблем. Крім того, емоційно-ціннісний зміст казок стимулює осмислення мотивів поведінки персонажів і формування власних суджень, що підсилює пізнавальну активність молодших школярів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Барбукова О. Г. Розвиток креативного мислення у молодших школярів на уроках математики. Науковий пошук. 2012. № 3. С. 13-20.
2. Воробйова Т. В. Креативне навчання і навчання креативності : взаємо-зв'язок та відмінності. Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки. Педагогічні науки. 2012. № 14. С. 146-150.
3. Григор'єва В. В. Методичні засади формування творчого мислення учнів початкової школи : монографія. Київ, 2010. 185 с.
4. Грицюк Л. Методичні аспекти розвитку креативного мислення. Вісник НУ «Львівська Політехніка». 2010. № 674. С. 27-31.
5. Жигайло О. О. Психолого-педагогічні аспекти формування креативного мислення дітей молодшого шкільного віку. Проблеми сучасної психології. 2011. № 12. С. 393-401.
6. Казки Братів Грім / іл. Л. Цвергер; пер. М. Криховецька. Київ : Nebo Booklab Publishing, 2019. 194 с.
7. Котляренко Н. М. Творче мислення учнів: формування, розвиток, перспективи. Початкова школа. 2019. № 28. С. 2-5.
8. Ліндсей Г., Халл К., Томпсон Р. Творче і критичне мислення. Київ : Освіта, 1998. 137 с.
9. Лоюк О. В. Теорія і практика розвитку творчого мислення учнів у навчально-виховному процесі початкової школи : монографія. Умань : Сочінський М. М., 2016. 216 с.
10. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчого мислення : навчальний посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 236 с.
11. Чапук Ю. С. Молодший шкільний вік як сензитивний щодо розвитку творчого мислення: теоретичні аспекти. Innovative Solutions In Modern Science. 2016. №. 1. С. 118-123.

*Гавришук Оксана*

*Науковий керівник – доц. Чайковська Ганна*

#### **ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ КАЗКИ**

У сучасних умовах загострення екологічних проблем особливої ваги набуває питання екологічного виховання особистості, починаючи з раннього віку. Сучасні глобальні виклики, спричинені погіршенням стану довкілля, актуалізують необхідність виховання покоління, здатного усвідомлювати цінність природи, відповідально взаємодіяти з нею та розуміти власну роль у її збереженні. У зв'язку з цим система дошкільної освіти має забезпечити формування в дітей базових засад екологічної свідомості, яка є важливим компонентом загальної культури особистості.

Дошкільний вік розглядається як сприятливий (сенситивний) період для становлення ціннісних орієнтацій, розвитку емоційного ставлення до навколишнього світу та формування моральних якостей дитини. Саме в цей час закладаються передумови екологічного мислення, розвивається здатність до емпатії щодо живих організмів, виникає пізнавальний інтерес до

природних явищ. Дослідники наголошують, що результативність екологічного виховання значною мірою зумовлюється використанням таких педагогічних засобів, які відповідають віковим особливостям дітей і сприяють не лише засвоєнню інформації, а й її емоційному переживанню [2].

Одним із найбільш ефективних засобів впливу на особистість дитини є казка, яка органічно поєднує пізнавальний, виховний та емоційний компоненти. Українська народна й авторська казка, як носій культурних і національних цінностей, відображає ідею гармонійної взаємодії людини з природою, сприяє формуванню моральних орієнтирів і розвитку екологічної свідомості дітей [4].

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов застосування української казки у процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку, а також з'ясування їх впливу на формування екологічної компетентності.

Екологічне виховання дітей дошкільного віку трактується як цілеспрямований і системно організований педагогічний процес, що передбачає формування уявлень про природне середовище, розвиток ціннісного ставлення до нього та готовності до екологічно доцільної поведінки. Відповідно до програми «Українське дошкілля», важливим завданням є формування у дітей елементарних знань про довкілля, розвиток екологічної культури та відповідального ставлення до природи [3].

Психічний розвиток дітей дошкільного віку має низку специфічних особливостей, серед яких емоційна чутливість, домінування образного мислення, схильність до наслідування та активна уява. Це зумовлює необхідність використання таких педагогічних засобів, які характеризуються виразною емоційністю та образністю. У цьому контексті казка виступає ефективним інструментом навчання і виховання, що забезпечує органічне поєднання знань, емоційного переживання та практичної діяльності.

Українські народні й авторські казки мають значний виховний потенціал у контексті екологічного розвитку дитини. У їх змісті відображено взаємозалежність людини і природи, акцентується увага на необхідності дбайливого ставлення до живого світу, засуджуються прояви жорстокості та байдужості. За твердженням О. В. Бихалової, казка сприяє формуванню у дітей досвіду екологічно доцільної поведінки завдяки емоційному переживанню ситуацій взаємодії людини з природним середовищем [2].

Результативність використання казки в екологічному вихованні дітей дошкільного віку забезпечується впровадженням цілісної системи взаємопов'язаних педагогічних умов, спрямованих на багатовимірний вплив на особистість дитини. Теоретичне осмислення проблеми дозволило виокремити такі педагогічні умови.

Першою умовою є обґрунтований і цілеспрямований добір казкового матеріалу з урахуванням вікових особливостей дітей та завдань екологічного виховання. Зміст казок повинен бути доступним для розуміння дошкільників і водночас містити виразні екологічні

ідеї, що сприяють формуванню уявлень про природу, її об'єкти й явища, а також правила поведінки у природному середовищі. Доцільним є використання як народних, так і авторських казок, у яких висвітлюються проблеми взаємодії людини з природою та відповідальності за її збереження. Виховні можливості художнього твору значною мірою визначаються його змістовим наповненням, що знаходить підтвердження у наукових дослідженнях [5].

Другою важливою педагогічною умовою є інтеграція казки у різні види діяльності дітей, що сприяє активізації процесу засвоєння знань. Обмеження використання казки лише її читанням не дозволяє повною мірою реалізувати закладений у ній виховний потенціал. Поєднання казкового матеріалу з ігровою, художньо-продуктивною та пізнавальною діяльністю забезпечує не лише закріплення отриманої інформації, а й її осмислення та практичне застосування. У процесі інсценізації, сюжетно-рольових ігор і виконання творчих завдань діти відтворюють і моделюють різні ситуації взаємодії з природою, що сприяє формуванню досвіду екологічно доцільної поведінки. Як зазначає Т.М. Дука, ефективність використання авторської казки істотно підвищується за умови її включення у різні види діяльності дітей [4].

Третьою педагогічною умовою є організація активної взаємодії дітей із текстом казки, що передбачає їх залучення до обговорення змісту, аналізу вчинків персонажів, висловлення власних міркувань і оцінних суджень. Такий підхід забезпечує не лише більш глибоке розуміння змісту твору, але й сприяє розвитку здатності оцінювати явища навколишнього середовища з позицій екологічної доцільності. У процесі діалогічного спілкування та проблемного обговорення формуються основи екологічного мислення, розвивається вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, що підтверджується результатами сучасних наукових досліджень [1].

Четвертою педагогічною умовою є створення емоційно насиченого освітнього середовища, що забезпечує глибоке переживання змісту казки. Саме емоційна включеність виступає ключовим чинником формування ціннісного ставлення до природи, адже через співпереживання казковим персонажам діти засвоюють моральні норми та відповідні моделі поведінки. Емоційно забарвлений досвід сприяє переходу знань у внутрішні переконання та значною мірою визначає подальшу поведінку дитини. На цьому акцентує увагу Г. В. Бєленька, підкреслюючи провідне значення емоційного компонента у виховному впливі казки [1].

Реалізація визначених педагогічних умов забезпечує формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку як цілісного інтегративного утворення, що поєднує когнітивний, емоційно-ціннісний і діяльнісний компоненти.

Зокрема, обґрунтований добір змістово відповідного казкового матеріалу сприяє розвитку когнітивного компонента, оскільки забезпечує засвоєння дітьми системи знань про природу, її закономірності та взаємозв'язки. Образний характер подання інформації підвищує

рівень її усвідомлення, полегшує запам'ятовування та сприяє формуванню елементарних узагальнень.

Інтеграція казки у різні види діяльності забезпечує розвиток діяльнісного компонента, оскільки створює сприятливі умови для практичного застосування набутих знань і формування відповідних поведінкових умінь та навичок. У процесі різних видів діяльності діти не лише відтворюють засвоєну інформацію, а й набувають досвіду екологічно доцільної поведінки, що є одним із ключових показників сформованості екологічної компетентності.

Активна робота дітей із текстом казки забезпечує одночасний розвиток когнітивного та ціннісного компонентів, оскільки поєднує пізнавальну діяльність із процесом оцінювання. У ході такої взаємодії діти навчаються аналізувати різні ситуації, робити узагальнення, формулювати власні судження щодо проблем взаємодії людини з природою.

Емоційне осмислення змісту казки сприяє формуванню емоційно-ціннісного компонента екологічної компетентності. Саме на цьому рівні відбувається засвоєння (інтеріоризація) екологічних цінностей, утверджується позитивне ставлення до природного середовища та формується готовність до його збереження.

Узагальнення результатів проведеного дослідження, а також аналіз наукових джерел дають підстави стверджувати, що використання української казки у процесі екологічного виховання є ефективним засобом підвищення рівня екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Це проявляється у зростанні пізнавального інтересу до природи, формуванні емоційно позитивного ставлення до неї та набутті початкового досвіду екологічно доцільної поведінки.

Отже, українська казка є дієвим педагогічним інструментом, що забезпечує комплексний вплив на розвиток особистості дитини та сприяє становленню її екологічної компетентності. Доцільність її системного використання у практиці дошкільної освіти є науково обґрунтованою і педагогічно виправданою.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Казка як засіб екологічної освіти і виховання. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2015. № 5. С. 14–18.
2. Бихалова О. В. Роль казки в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. Таврійський вісник освіти. 2014. № 3 (47). С. 68–72.
3. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Вид. 2-ге, зі зм. і доп. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.
4. Дука Т. М. Використання авторської казки як ефективного засобу екологічного виховання дітей дошкільного віку. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2018. Вип. 85. С. 56–60.
5. Попова І., Кушмаунзе Т. Авторські казки як засіб формування природознавчої лексики у дітей старшого дошкільного віку. Сучасна дошкільна освіта: реалії та перспективи: зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., присв. Міжнар. Дню захисту дітей і Всесв. Дню батьків (м. Ізмаїл, 01 черв. 2023 р.). Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2023. С. 72–74.